

Я лежала мертва на церковному цвинтарі. Відтоді як ті, хто прийшов на мій похорон, сказали мені сумні прощальні слова, минула година, яка тягнулася дуже довго.

О дванадцятій, саме тоді, коли за звичайних обставин родина всідалася б обідати, ми вирушили з Букшоу. Мою труну з палісандрового дерева забрали з вітальні й повільно понесли широкими кам'яними сходами до в'їзду, а потім із легкістю, що від неї краялося серце, встановили у відкритому катафалку, який уже очікував унизу, зім'явши при цьому букет польових квітів, турботливо залишений там убитими горем селянами.

Потім ми довго їхали каштановою алеєю до Малфордських воріт, і грифони, що на них сиділи, відвернулися — чи то сумовито, чи то байдуже, я не дізнаюся ніколи.

Доггер, відданий татів майстер-на-всі-руки, розміреними кроками йшов поряд із неквапливим катафалком, злегка торкаючись його даху, ніби намагався захистити моє тіло від чогось, що бачив лише він. Біля воріт одному з працівників ритуального бюро вдалося жестами заманити його в орендований автомобіль.

Отак вони й привезли мене в Бішоп-Лейсі, похмуро минаючи ті самі зелені лани й запилюжені живоплоти, повз які я щодня гасала на велосипеді, коли ще була жива.

На переповненому цвинтарі церкви Святого Танкреда мене обережно вийняли з катафалка й повільно, як черепахи, понесли стежкою вздовж лип. Тут носії зупинилися й поставили труну на свіжоскошену траву.

Потім біля могили почалася служба, і, коли вікарій промовляв традиційні слова, в його голосі було чутно нотку щирого суму.

Це вперше я слухала панахиду з такого виграшного місця. Торік ми з татом були на похороні містера Діна, місцевого зеленяра. Його могила, власне кажучи, лише за декілька ярдів від того місця, де нині лежу я. Вона вже просіла, лишивши тільки прямокутну вм'ятину, зазвичай наповнену застоюною дощовою водою.

Найстарша з моїх сестер, Офелія, сказала, ніби могила опустилася тому, що містер Дін воскрес і його вже там фізично не було, тоді як Дафна, інша моя сестра, вирішила, що він провалився в іще старішу могилу, бо той, хто був у ній похований, уже розклався.

Я подумала про м'ясо-кістковий бульйон просто під собою, інгредієнтом якого я от-от стану.

Флавія Сабіна де Люс, 1939—1950 — ось який напис вони замовлять вигравіювати на моєму надгробному камені — скромній і зі смаком підібраній сірій плиті, на якій немає місця для фальшивих сентиментів.

Шкода. Якби я прожила досить довго, то заповіла б написати рядки із Водстворта:

Дівча, що мало хто любив і не хвалив ніхто.

А якби вони сперечались, я б залишила оце як другий варіант:

І найщиріші із сердець людських
впадають в розпач від учинків злих.

Лише Фелі упізнала б рядки з «Третьої книги пісень» Томаса Кемпіона¹, тому що виконує ці пісні на форте-

---

¹ Томас Кемпін (1567—1620) — англійський поет і композитор.

піано, — та вона була б так охоплена почуттям провини, що нікому не сказала б.

У мої думки втрутився голос вікарія.

«...Земля до землі, порох до пороху; з твердою й певною надією на Воскресіння до вічного життя через нашого Господа Ісуса Христа, який змінить наше тлінне тіло...»

І раптом вони пішли, лишивши мене там саму — саму, на поталу хробакам.

Ото й усе: кінець життєвого шляху бідної Флавії.

Напевне, родина вже встигла повернутися додому, в Букшоу, й зібратися за поминальним обідом: тато, як завжди, скам'яніло-мовчазний, Даффі та Фелі обіймають одна одну, і обличчя у них розпухлі й заплакані, а місіс Мюллет, наша куховарка, виносить таріль із запеченим м'ясом.

Я згадала, що Даффі сказала мені, запоем читаючи «Одіссею»: запечене м'ясо в Стародавній Греції було традиційним частуванням на похороні, — на що я відповіла, що з огляду на те, як готує місіс Мюллет, за дві з половиною тисячі років мало що змінилося.

Але тепер, коли я померла, мені, напевне, слід спробувати стати доброзичливішою.

Доггер, звісно, буде невтішний. Любий Доггер — м'ясник-водій-лакей-садівник-прикажчик в одній особі — бідна зранена душа, здібності якої то міліють, то прибувають, як води річки Северн; Доггер, що нещодавно врятував мені життя і вже наступного ранку про це забув. Я буду страшенно сумувати за ним.

А ще сумуватиму за лабораторією. Я думала про золоті часи, що провела там, у покинутому крилі Букшоу, у блаженній самоті, серед фляжок, реторт, пробірок, у яких щось весело шкварчало, та мензурок. А тепер думати, що я не побачу все це знову, — нестерпно. Надто важкий тягар.

Я прислухалася до того, як здіймався вітер, шепочучи в тисовому гіллі над головою. У тіні собору Святого Танкреда вже ставало прохолодно, а незабаром ще й стемніє.

Бідна Флавія! Бідолашна холодна-як-камінь мертва Флавія.

Даффі та Фелі, певно, вже встигли пошкодувати, що спаскудили одинадцять коротких років життя сестри своїм гидким ставленням.

Від цієї думки сльоза покотилася по щоці.

Чи привітає мене Гарріет на небесах? Гарріет — це моя мати, яка за рік після мого народження померла внаслідок нещасного випадку, займаючись альпінізмом. Чи упізнає вона мене через десять років? Чи буде вона досі в альпіністському костюмі, в якому й зустріла смерть, а чи вже змінила його на білі шати?

Утім, що б на ній не було вдягнуто, виглядатиме вона вишукано.

Раптом почулося тріпотіння крил. Шурхіт відбився голосною луною від кам'яної стіни, а піварка вінтажного скла та могольні камені, що схилилися наді мною, надали йому тривожної гучності. Я завмерла.

Міг то бути ангел чи, радше, архангел, що прийшов забрати безцінну душу Флавії до раю? Якби я могла бодай трішечки розплющити очі, то побачила б його, хай і розмито, крізь вії.

Та де там. То була лише скуйовджена галка, з тих, що постійно літають довкола церкви Святого Танкреда. Ці волоцюжки в'ють там гнізда з XIII століття, відтоді як муляри пішли звідти, зібравши свої інструменти.

Тепер ця недолуга птаха незграбно приземлилася на мармуровий палець, що вказував у небо, і холодно дивилася на мене блискучими гудзиками дивних очей.

Галки не вчаться на помилках. Скільки б разів я не виконувала цей трюк, вони все одно рано чи пізно злітають з башти, б'ючи крилами, щоб перевірити. Для первісного розуму галки будь-яке тіло в горизонтальному положенні на церковному цвинтарі означає лише одне — їжу.

Як робила це вже з дюжину разів, я зірвалася на ноги й жбурнула в неї каменем, який затискала в руці. Не влучила — а втім, так було майже завжди.

Зі зневажливим «кра» птаха знялася в повітря і, пролетівши повз церкву, подалася до річки.

Тепер, коли я звелася на ноги, то усвідомила, що голодна. Ну звісно ж! Від сніданку я нічого не їла. На секунду замислилася про те, чи не пощастить мені знайти залишки тарталеток із джемом або трохи пирога на приходській кухні. Учора ввечері тут збирався Жіночий допоміжний корпус, тож у мене був шанс.

Ідучи у високій, по коліна, траві, я почула характерне шморгання і спершу подумала, що то жирна галка повернулася помститися.

Я зупинилася і дослухалася.

Тиша.

А потім знову цей звук.

Часом те, що я успадкувала гострий слух Гарріет, здається благословенням, а часом — прокляттям, оскільки, як мені подобається повторювати за Фелі, я чую речі, від яких волосся стає дибки. Один зі звуків, які мій слух розпізнає особливо добре, — плач.

Він долинав із північно-західного кутка цвинтаря — звідти, де був дерев'яний сарай, у якому гробар зберігав свій могилокопальний інструмент. Я підкрадалася навшпиньки, і звук ставав голоснішим. Хтось плакав постаромодному, голосив і завивав.

Це неспростовний факт, що чоловік може пройти повз жінку, яка схлипує, ніби в нього полуда на очах, а у вуха насипано піску, тимчасом жодна жінка, почувши, як інша плаче, не зможе не кинутися на допомогу.

Я виглянула з-за чорної мармурової колони й побачила її. Вона лежала долілиць, розтягнувшись на повний зріст на вапняковій плиті, руде волосся кривавими цівками розтікалося довкола затертого напису. Якби не цигарка, пафосно встромлена між пальців, можна було б сказати, що вона зійшла з картини когось із прерафаелітів, Берна Джонса, наприклад. Мені було майже гидко тривожити її.

— Ку-ку, — сказала я. — З вами все добре?

Ще один простий факт полягає в тому, що люди завжди починають бесіду цілком безглуздим питанням. Я пошкодувала тієї ж миті, коли мовила це.

— О! О, так, звісно, зі мною все добре! — прокричала вона, підводячись на ноги і витираючи очі. — Нащо ти так підкралося? І хто ти взагалі така?

Труснувши головою, вона відкинула назад волосся й випнула підборіддя. У неї були високі вилиці й загострене трикутне обличчя зірки німого кіно; і з того, як вона вишкірилась, я зрозуміла, що жінка налякана.

— Флавія, — назвалась я. — Мене звать Флавія де Люс. Я живу неподалік, у Букшоу. — І тицьнула пальцем у бік будинку.

Вона досі витріщалася на мене так, ніби привида побачила.

— Вибачте, — сказала я. — Я не хотіла вас налякати.

Вона випросталася — була, як виявилось, не більше п'яти футів і одного чи двох дюймів заввишки — і зробила крок у мій бік, ніби норовиста Венера Ботічеллі, яку я колись бачила на бляшаній коробці печива «Хантлі та Палмерз».

Я стояла як укопана, роздивляючись її сукню. Та була з кремового трикотажу зі зборками на корсеті та пишною спідницею, вкритою безліччю малесеньких квіточок — червоних, блакитних, жовтих, яскраво-оранжевих, кольору маку, і я не могла не помітити, що її край уже забруднився.

— Що таке? — запитала жінка, нервово затягнувшись цигаркою, яку тримала під кутом. — Ти ніколи досі не бачила когось знаменитого?

Знаменитого? Я й увлєння не мала, хто вона така. Хотіла вже сказати їй, що я таки бачила когось знаменитого, і це був Вінстон Черчилль. Тато показав мені його, коли ми їхали по Лондону на таксі. Черчилль стояв біля готелю «Савой», зачепивши великі пальці за кишені жилета, й розмовляв із чоловіком у жовтому плащі.

— Старий добрий Вінні, — зітхнув тато, ніби до самого себе.

— О, та яка різниця? — сказала жінка. — Прокляте місце... прокляті люди... прокляті машини!

І вона знову почала плакати.

— Чи можу я вам чимось допомогти? — запитала я.

— Йди геть і залиш мене саму, — схлипнула вона.

«Ну добре», — подумала я. Взагалі-то я подумала набагато більше, та оскільки намагаюся бути кращою...

Я хвильку постояла, нахилившись трохи вперед, щоб побачити, чи відбувається якась реакція між сльозами та пористою поверхнею могильного каменя. Адже знала, що сльози складаються здебільшого з води, хлориду натрію, мангану та калію, тоді як камінь — зазвичай із кальциту, що розчиняється у хлориді натрію, та лише за високих температур. Тож, якщо тільки температура на цвинтарі не піднялася раптом на кілька сотень градусів, навряд чи тут відбудеться бодай щось цікаве з погляду хімії.

Отже, я розвернулася й пішла.

— Флавіє...

Я озирнулася. Вона простягнула мені руку.

— Пробач, — сказала вона. — Просто це був страшенно проклятуший день, від початку й до кінця.

Я зупинилася, а потім повільно й обережно пішла назад, а вона тим часом витирала очі тильним боком долоні.

— По-перше, Руперт був у кепському настрої ще до того, як ми вранці виїхали зі Стоутмура. Ми вже й так добряче полаялися, а цей бізнес із фургоном — то була остання крапля. Він поїхав кудись, щоб його відремонтувати, а я... ну, а я тут.

— Мені подобається ваше руде волосся, — сказала я. Вона торкнулася його й усміхнулася — і я звідкись знала, що вона усміхнеться.

— Морквяне бадилля — так мене дражнили, коли я була в твоєму віці. Морквяне бадилля! Як це мило!

— У моркви зелене бадилля, — заперечила я. — А хто такий Руперт?

— Хто такий Руперт? — здивувалася вона. — Ти жартуєш? — І показала пальцем на припаркований на газоні, на розі церковного цвинтаря, старенький автомобіль — «остін 8». На ньому золотими химерними літерами, що досі проступали крізь шар бруду та пилу, було виведено: «Ляльки Порсона».

— Руперт Порсон, — сказала жінка. — Усі знають Руперта Порсона. Руперт, Білка Снодді у «Чарівному королівстві!» Хіба ти не бачила його по телевізору?

Білка Снодді? «Чарівне королівство»?

— У Букшоу немає телевізора. Тато вважає його бридким винаходом, — повідомила я.

— Твій тато — надзвичайно розумна людина, — сказала вона. — Твій тато, без сумніву...